

Evalueren en taal(vaardigheid)

Een kijkwijzer

Deze kijkwijzer is bestemd voor leerkrachten die willen voorkomen dat taal een hinderpaal vormt bij het evalueren van hun leerlingen.

De vraag waarop deze kijkwijzer een antwoord geeft is hoe je kunt vermijden dat de opdrachten of vraagstellingen tijdens informele en formele momenten van evaluatie bepaalde (minder taalvaardige, minder gemotiveerde) leerlingen benadeelt en andere dan weer bevoordeelt.

© Centrum voor Taal en Onderwijs - januari 2009

1 Kijken naar de manier waarop je opdrachten en vragen verwoordt

Verwoord je je vragen en opdrachten op zo'n manier

- dat alle leerlingen kunnen **begrijpen**
 - **waarover** ze hun kennis/vaardigheid/attitude moeten laten blijken
 - **welke handeling** ze moeten stellen om hun kennis/vaardigheid/attitude te laten blijken
- dat ze door alle leerlingen slechts **op één manier** kunnen worden geïnterpreteerd?

1.1 begrijpelijkheid

Je gebruikt best enkel die taalelementen en uitdrukkingswijzen die je leerlingen in de klas hebben verworven: je hebt hieraan de nodige aandacht besteed en tijdens de lessen herhaaldelijk kansen geschapen om hen ermee vertrouwd te laten worden.

Stel jezelf bij al je toetsvragen (en andere opdrachtgevingen) telkens de volgende vragen:

1.

Gebruik ik **enkel en alleen** die **vaktermen** waarvan ik tijdens mijn lessen veelvuldig gebruik heb gemaakt en die ik uitdrukkelijk aan de orde heb gesteld?

Vermijd ik het gebruik van termen die in mijn lessen slechts sporadisch zijn voorgekomen en waarvan de betekenis niet onder de aandacht van de leerlingen is gebracht?

2.

Gebruik ik **algemene schooltaalwoorden** als bijvoorbeeld

kenmerk – factor – indeling - gebied – spreiding – opeenvolging – oorzaak – gevolgen – toename – bevorderen

enkel en alleen als ik de leerlingen er tijdens mijn lessen grondig vertrouwd mee heb gemaakt?

Als ik niet zeker ben dat alle leerlingen de betekenis kennen, kies ik dan voor een alledaagse formulering?

Geef de indeling van de klimaatgebieden en beschrijf de spreiding van elk klimaat.

Geef aan

- *welke klimaten er op de aarde te vinden zijn*
- *in welke gebieden die verschillende klimaten te vinden zijn*

3.

Gebruik ik **instructiewoorden** als bijvoorbeeld

vergelijk - omschrijf - definieer - beschrijf - verklaar - schets - illustreer - toon aan - bespreek - geef een overzicht van - zet in (chrono)logische volgorde - som op - benoem - duid aan

enkel en alleen als ik de leerlingen er tijdens mijn lessen grondig vertrouwd mee heb gemaakt?

Als ik niet zeker ben dat alle leerlingen de betekenis kennen, voeg ik dan de nodige verhelderende informatie toe?

- *Vergelijk: vierkant en parallellogram*
↔ *Vergelijk: vierkant en parallellogram. Geef minstens 3 verschillen aan tussen de 2 figuren.*
 - *Omschrijf: informatieverwerkend systeem*
↔ *Wat is een informatieverwerkend systeem en uit welke delen bestaat het?*
 - *Verklaar: zure regen*
↔ *.....*
-

4.

Maak ik de **zinsbouw** niet nodeloos **complex**?

Hieronder vind je een aantal voorbeelden van nodeloos complexe zinnen. Waar ligt de oorzaak van die complexiteit precies?

- *Som alle bij de unie horende landen op.* ↔ ...
 - *Wat zijn de belangrijkste voor- en nadelen van de 3 geziene technieken voor reiniging van xxx?* ↔ *Voor het reinigen van xxx kunnen 3 verschillende technieken worden gebruikt. Wat zijn de belangrijkste voor- en nadelen van elke techniek?*
 - *De Griekse expansie bleef voor het moederland niet zonder gevolgen. Welke waren die?* ↔ ...
-

5.

Is mijn formulering niet overdreven **abstract**?

Hieronder vind je een aantal voorbeelden van overdreven abstrahering.

- *Wat is de oorzaak van toenemende algengroei in sloten ?* ↔ *Hoe komt het dat in sloten steeds meer algen groeien?*
 - *In welke van de hieronder genoemde steden is de inkomende pendel groter dan de uitgaande?* ↔
↔ ...
 - *Wat is het gevolg van de toevoeging van (product x)?* ↔ ...
-

6.

Gebruik ik **beeldspraak** die de leerlingen riskeren niet te begrijpen?

- *Wat deden Marcus Antonius en Octavianus om elkaar niet langer voor de voeten te lopen?*
 - *Waarom is het succes van X toe te schrijven?*
-

7.

Verwijs ik in mijn vragen/opdrachten naar **thema's, situaties, gebruiken, gewoonten die cultuurgebonden zijn** (bv.: voeding - wooncultuur - vrijetijdsbesteding - feesten - familieaangelegenheden -) en misschien niet bekend bij alle leerlingen?

1.2 duidelijkheid en eenduidigheid

Maak je op voldoende nauwkeurige en eenduidige manier duidelijk welke informatie of handeling je van de leerling verwacht?

Stel je bij elke toetsvraag/-opdrachtgeving de volgende vragen:

8.

Geef ik duidelijk aan naar welke informatie ik vraag of welke handeling ik de leerling wil doen uitvoeren?

Waarom meet het KMI elk uur de temperatuur op een groot aantal meetpunten?

Op deze vraag zijn in principe volgende (in principe correcte) antwoorden mogelijk:

- *Omdat het onmisbare informatie bezorgt aan voor boeren en tuinders. (waarom meet ...)*
- *Omdat het tot de taken van dat instituut behoort. (KMI)*
- *Omdat veel meetmomenten een grotere betrouwbaarheid opleveren. (elk uur)*
- *Omdat temperatuurgegevens noodzakelijk zijn om de juiste weersvoorspelling te kunnen doen. (temperatuur)*
- *Omdat temperaturen van plaats tot plaats kunnen verschillen. (veel meetpunten)*

↔ *Het KMI bepaalt elk uur de temperatuur via een groot aantal meetpunten. Waarom gebeurt dat*

1. *elk uur?*
2. *op een groot aantal meetpunten?*

9.

Is het vraagwoord dat ik gebruik wel de rechtstreekse aanduiding van wat ik als antwoord wil krijgen?

Als ik een definitie verlang, gebruik ik dan een WAT-vraag?

Als ik vraag naar het ontstaan van iets, gebruik ik dan de uitdrukking *WAARDOOR/HOE ontstaat?*

- *Wanneer spreekt men van kortsluiting?*
- *Wat verstaat men onder een verweringsgesteente?*
- *Hoe wordt ... gemaakt?*

Wat is een kortsluiting?

Waarvoor ontstaat ...

Met welke gereedschappen wordt ...?

Welke handelingen moet je achtereenvolgens uitvoeren om ... te maken?

10.

Baken ik duidelijk af welke handeling of welke informatie ik van de leerling verwacht? Kunnen de leerlingen uit mijn instructie precies opmaken wat ze moeten doen/zeggen/schrijven en wat niet?

Vermijd onduidelijke uitdrukkingen zoals bijvoorbeeld

bespreek - omschrijf - beschrijf - verklaar - vergelijk - geef aan - geef weer - geef een overzicht van - maak een korte samenvatting van - schets - illustreer - licht toe

wat weet je over? - waartoe dient? - hoe komt het dat?

Hieronder vind je een aantal voorbeelden waarin de vraagstelling onduidelijkheid schept. In de rechterkolom staat telkens een alternatieve formulering.

Waarvoor dient humus?

Humus is goed voor de bodem, en wel om 4 verschillende redenen. Som ze alle 4 op.

Hoe komt het dat vogels kunnen vliegen?

Hoe komt het dat vogels kunnen vliegen? Welk zijn de drie kenmerken van hun lichaamsbouw die dat mogelijk maken?

Wat weet je over de Europese Commissie? Wees volledig aub.

Wat weet je over de Europese Commissie?

- *Omschrijf met eigen woorden in 3 regels wat de Commissie is.*
- *Wie maakt deel uit van de en voor hoelang?*
- *Hoe verhoudt de Commissie zich tot de andere Europese instellingen?*
- *Geef 5 van de x opdrachten van de Commissie.*

Schets de evolutie van xxx.

Geef in x stappen het verloop weer van ...

Lees de volgende tekst en bespreek de inhoud.

Lees de volgende tekst en bespreek de inhoud door antwoord te geven op de volgende vragen:

Illustreer ...

Toon aan met x voorbeelden dat ...

TIP

Maak er een gewoonte van om na elk evaluatiemoment te controleren op welke vragen/opdrachten het merendeel van je leerlingen zijn vastgelopen. Was de vraag op zich te moeilijk of lag het misschien enkel aan de formulering ervan?

2 Kijken naar je 'evaluatieformat'

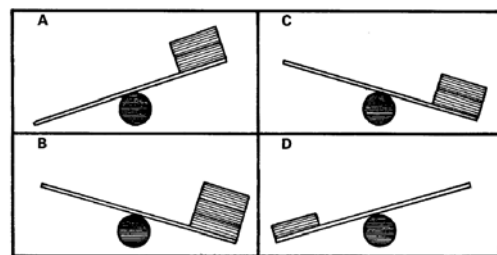
Zorg je ervoor dat de leerlingen met beperktere taalvaardigheid ook de kans hebben om hun kennis/vaardigheid/attituden te laten blijken?

- Stel je enkel/vooral vragen zoals die in de linkerkolom, die **veel talige productie** van de leerlingen vereisen?
- Of maak je ook vaak gebruik van vraagvormen zoals in de rechterkolom, waarbij de leerlingen **weinig of geen taal moeten produceren maar toch hun inzicht in de leerstof kunnen aantonen**?

1. Wanneer is een driehoek gelijkbenig?
2. Wat weet je van de hoeken van een gelijkzijdige driehoek?
3. Wat zijn de kenmerken van een rechthoekige driehoek?
4. Waar of niet waar? Als een driehoek KLM gelijkzijdig is, dan is hoek K gelijk aan 60 graden.
5. Hieronder zie je een hele reeks driehoeken afgebeeld. Kruis alle gelijkzijdige driehoeken aan.
6. Voor driehoek ABC geldt dat hoek A = hoek B = 45 graden. Wat voor driehoek is driehoek ABC?

Welke verschillende typen hefboomen zijn te onderscheiden? Leg de verschillen uit aan de hand van een schematische tekening. Geef voor elk type één van de voorbeelden die in de klas zijn besproken.

Welk van deze 4 afbeeldingen is fout getekend? Waarom?

Jan (links) en Tom (rechts) vervoeren allebei dezelfde hoeveelheid cement. Op welke manier kun je een zak cement het makkelijkst vervoeren?

- zoals Jan het doet
- zoals Tom het doet
- het maakt geen verschil

Leg uit waarom je antwoord 1, 2 of 3 kiest.

1. <i>Wat is het verschil tussen een rijwoning en een eengezinswoning?</i> 2. <i>Leg uit: overheidsdienst – horecabedrijf – agglomeratie.</i> 3. <i>Noem de drie verschillende ruimtelijke delen van een stad.</i> 4. <i>Geef de kenmerken van ...</i>	1 <i>Waar of niet waar? (Leg uit waarom).</i> 2 <i>Wat past niet in de volgende reeks? (Leg uit waarom).</i> 3 <i>Ja of nee? (Leg uit waarom).</i> 4 <i>Hoe noemt men het dicht bebouwde gebied dat wordt gevormd door de binnenstad en de stadsrand samen?</i> 5 <i>Duid op onderstaande satellietfoto de volgende stadsdelen aan: stadskern - stadswijk</i> 6 <i>Zet het juiste woord op de juiste plaats bij de onderstaande foto's: handelsgebouw - horecabedrijf -</i> 7 <i>Een woning waarin meerdere gezinnen kunnen wonen noemt men een</i> 9 <i>De binnenstad bestaat uit twee delen: de en de</i> 10 <i>Zet de volgende begrippen in de juiste volgorde:</i> 11 <i>Wat hoort thuis in welke reeks?</i> 12 <i>meerkeuzevragen</i>

TIP

Maak er een gewoonte van om voor elk belangrijk leerstofonderdeel een goede mix te voorzien van vraagtypes die meer dan wel minder talige productie vereisen.

3 Kijken naar je evaluatievormen en het effect ervan bij de leerlingen op hun 'zin in Nederlands' en op hun motivatie voor je vak

Kies je uitsluitend voor meer schoolse evaluatievormen, gericht op het reproduceren van kennis?

Of ontwerp je ook evaluatietaken die 'levensecht' zijn en nauw aansluiten bij wat de leerlingen buiten de klas, in het latere beroepsleven of in vervolgonderwijs/verdere opleiding moeten kunnen?

De eerste vorm van evalueren houdt het gevaar in dat de leerlingen leren gelijk gaan stellen met het memoriseren van informatie, wat niet gegarandeerd leidt tot diepgaand begrip en inzicht. Als je memorisering en reproductie dan ook nog beloont via de opgezette evaluatie, dan ondergraaf je de zinvolheid van je onderwijs. En de taal waarin dat onderwijs wordt gegeven, deelt in de klappen. De behoefte om Nederlands te leren, om in die taal te leren en de verworven kennis te kunnen uiten werk je hierdoor zeker niet in de hand.

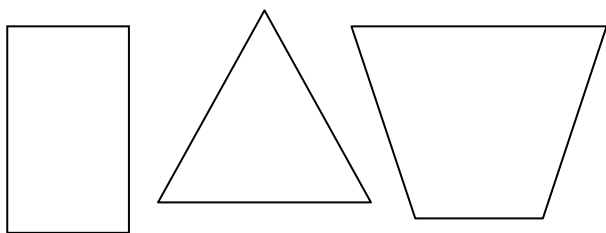
Evaluatietaken van de soort die je in de rechterkolom vindt, doen de leerlingen meer en beter ervaren dat wat ze leren op school heel zinvol en nuttig kan zijn.

Hierdoor raken ze meer gemotiveerd voor leren in het algemeen en voor de taal waarin dat leren wordt mogelijk gemaakt.

Hieronder vind je een aantal voorbeelden waarbij tegenover een schoolse (reproductie)vraag telkens een levensechte evaluatietask wordt gesteld.

MEETKUNDE, GRAAD 1

1 Bereken de oppervlakte van de volgende figuren:

2 De leerlingen krijgen een schets van een woonkamer.

Opdracht: Op de foto zie je een woonkamer. Bereken de oppervlakte van de vloer en de muren.

De leerlingen krijgen een schets van een woonkamer.

Opdracht: Op de schets zie je een woonkamer. Met één liter verf kan je 8 m² schilderen.

- Hoeveel verf heeft meneer Janssens nodig om zijn woonkamer te schilderen? Met één liter verf kan je 8 m² schilderen. Bereken.
- Schrijf een verslag waarin je aangeeft hoe je aan de oplossing bent gekomen en waarom je denkt dat deze oplossingswijze de meest efficiënte is.

FRANS, ASO, TSO & BSO 3E GRAAD

Schrijf een sollicitatiebrief.	Je gaat met je ouders elk jaar op vakantie in de Ardennen. Dit jaar wil je tijdens je vakantie een vakantiejob uitoefenen. Zo kan je geld verdienen én je Frans bijschaven. En je ouders zijn blij, omdat je nog steeds met hen meegaat. Schrijf een sollicitatiebrief van één pagina in het Frans. Kies uit één van de onderstaande aanbiedingen voor studentenjobs (verkoper in een supermarkt, animator op een camping, kelner in een café).
--------------------------------	---

TECHNISCHE VAKKEN SCHEEPVAART, BSO 2E GRAAD

<p>(gesloten boek examen)</p> <ul style="list-style-type: none">• Beantwoord volgende vragen in drie zinnen: Wat is raffineren? Hoe werkt een sluis?• Geef enkele voorbeelden van gevaarlijke ladingen.• Welk van de volgende drie schepen is het grootst bruikbare scheepstype om 3600 ton staalplaat te vervoeren van Dortmund naar Antwerpen? Rijn-Herne kanaalschip Groot Rijnschip Duwkonvooi	Voor deze taak mag je je boek en je atlas gebruiken. Bedrijf B. moet 2000 ton meststoffen vervoeren van de haven van Antwerpen naar Nancy. Jij bent verantwoordelijk voor de planning. Aan jou de beslissing hoe dit transport het best gebeurt. Welke vaarroute zou je gebruiken? Waarom is deze route beter dan de andere routes? Welk scheepstype zal je inzetten? Waarom is dit type beter dan andere types?
--	--

TECHNISCHE VAKKEN DAMESKAPPEN EN PRAKTIJKVAKKEN DAMESKAPPEN, BSO 2E & 3E GRAAD

<p>(1) De leerlingen krijgen een foto van een kapsel. Ze krijgen de opdracht om dit kapsel bij de modelpop aan te brengen. Na de uitvoering beoordeelt de leerkracht de kapsels en geeft de leerlingen punten.</p> <p>of</p> <p>(2) Beantwoord de volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Welke soorten haarrollers bestaan er en wat is hun doel?• Waarom moet je het haar verdelen, voor je gaat oprollen?• Schets hoe je het haar gaat verdelen.• Welke oproltechnieken bestaan er?	De leerlingen krijgen een foto van een kapsel. Ze krijgen de opdracht om dit kapsel bij de modelpop aan te brengen. Na het uitvoeren van de opdracht bespreekt de leerkracht de werkwijze en het resultaat:
--	---

- Welke producten heb je gebruikt? Waarom zijn deze producten meer geschikt dan andere?
- Welke haarrollen heb je gebruikt? Waarom is dit materiaal meer geschikt dan ander materiaal?
- Welke oproltechniek heb je gebruikt? Waarom is deze techniek meer geschikt dan een andere?
- Welke afwerkingstechnieken en –producten heb je gebruikt? Waarom zijn deze meer geschikt dan andere?
- Ben je zelf tevreden over het resultaat? Hoe zou je het resultaat nog kunnen verbeteren?

VOEDINGSLEER

<p>Wat zijn de kenmerken van goede voeding?</p>	<p>Mijn lievelingseten</p> <p>Sander eet graag lekker, zo zegt hij zelf. Hij spendeert nogal wat geld aan eten.</p> <p>We kijken even naar wat hij vorige week heeft gegeten onmiddellijk na de school.</p> <p>Maandagavond kocht hij twee bicky cheeseburgers en nadien nog een derde.</p> <p>Dinsdag een kebab.</p> <p>Woensdag heeft hij voor zichzelf twee Margaritapizza's in de oven gezet en donderdag heeft hij zich een lekker broodje club kaas-ham gemaakt.</p> <p>Vrijdag wil hij frietjes.</p> <p>Waar situeer je het eetpatroon van Sander in de voedseldriehoek?</p> <p>Hoe zou je Sander kunnen motiveren om het anders aan te pakken? Niet enkel vanuit de voedingsdriehoek benaderen maar ook zorgen dat Sander het lekker zal vinden ...</p> <p>Waar zou jij beginnen?</p> <p>Wat zou je hem aanraden?</p> <p>Mag hij nog iets eten van zijn lievelingseten?</p>
---	--

GESCHIEDENIS TSO 2E GRAAD

<p>Geef twee voorbeelden van grote aardrijkskundige ontdekkingen in de 16e eeuw.</p> <p>Geef aan welke gevolgen deze ontdekkingen hebben voor de geschiedenis tot op heden.</p>	<p>Werkstuk maken met als onderwerp: Welke gevolgen hebben de grote aardrijkskundige ontdekkingen uit de 16e eeuw tot op vandaag?</p> <p>Selecteer één mogelijk gevolg</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>verspreiding van mensen over de hele wereld onder blanke leiding,</i>• <i>miljoenen sterven door ziektes en geweld</i>• <i>uitwisseling van producten en begin van een wereldeconomie</i>• <i>in West-Europa neemt handel in producten uit de koloniën toe) en werk dat verder uit tot een werkstuk.</i> <p>Je mag zelf kiezen hoe je de resultaten van je werkstuk presenteert: mondelinge, schriftelijke of visuele presentatie.</p>
---	---

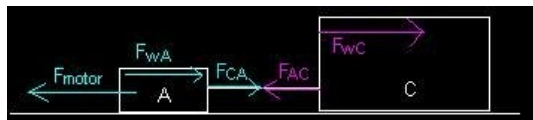
MECHANICA

TSO 2E GRAAD ÉN ASO 2E & 3E GRAAD /

BSO 2E GRAAD

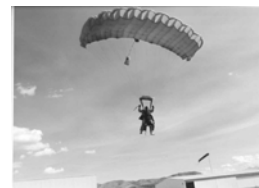
De derde wet van Newton

Een auto van 100 kg trekt een caravan van 500 kg. De wrijving op de auto is totaal 3000 N en op de caravan 2000 N. De motorkracht is 10.000 N. Bereken de versnelling van de auto. Kies A en C als een systeem zodat de onbekende F_{AC} en F_{CA} elkaar opheffen.

(ASO en TSO)

De leerlingen krijgen een 10tal foto's (o.a. 2 tegen elkaar leunende personen, skateboard, touwtrekken, zwemmen,

brug, wielrennen, parapente, stapel boeken, ...).

Voor de situaties op de foto's moeten ze

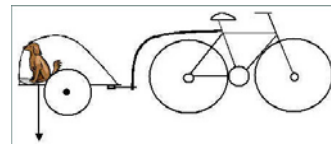
- vermelden welke krachten er werken
- met pijlen de richting van de krachten aangeven en die beslissing verantwoorden

(BSO)

Leerlingen maken voor een klant een echt product: bv. een hondenkar voor achter de fiets. Ze werken samen in een klein team en leren een ontwerp maken naar smaak en behoefte van de klant, leren lassen met de vakleerkracht metaal, enz. In de praktijklessen is gewerkt aan evenwicht en stabiliteit van constructies. De leerlingen weten ondertussen hoe je een balans in evenwicht moet brengen. Bij het project worden ook de vakken wiskunde en natuurkunde betrokken. Want werken aan het product lokt leervragen uit over wiskunde en natuurkunde.

Toetsvraag: Hoe de hondenkar in evenwicht houden?

'De hondenkar werkt net als een balans: het draaipunt is de as van het wiel. Door het gewicht van de hond kan hij naar links of naar rechts kantelen. Het gewicht van de hond is met een pijl getekend. Door het gewicht van de hond kantelt de kar naar achteren. Maar de kar zit met een stang vast aan de fiets. De fiets houdt de kar in evenwicht.'

Teken met een pijl de kracht waarmee de fiets de kar in evenwicht houdt. - Welke kracht is het grootst: het gewicht van de hond of de kracht van de fiets op de kar? - De hond is 8 kg zwaar, zijn gewicht is 80 Newton. Hoe groot schat je de kracht van de fiets op de kar? Newton.'

Ter verdere inspiratie

Bestudeer het onderstaande elektrische installatieschema. Ga na na of het voldoet aan de veiligheidsvoorschriften.

- Geef met fluostift aan waar het niet voldoet.
- Leg telkens uit wat er moet veranderd worden om het circuit wel veilig te maken.

Bestudeer de boekhouding van deze mini-onderneming. Ze bevat drie onjuistheden.

- Duid die onjuistheden aan met fluostift.
- Corrigeer de onjuistheden.